

Boken om 112

- Produktutveckling av en taktil bilderbok för barn med synnedsättning

Fanny Sund

Examensarbete
Det sociala området
2013

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Det sociala området
Identifikationsnummer:	3902
Författare:	Fanny Sund
Arbetets namn:	Boken om 112 - Produktutveckling av en taktil bilderbok för barn med synnedsättning
Handledare (Arcada):	Maria Gustavson
Uppdragsgivare:	Celia Biblioteket
<p>Sammandrag:</p> <p>Examensarbetet består av två delar. I den första delen är det avsikt att genom teori och tidigare forskning finna svar på frågeställningarna, och i den andra delen presenteras processen till produkten, den taktila bilderboken. Den teoretiska referensramen består av sinnenas betydelse för barn med synnedsättning, att tolka taktila bilderböcker och det socialpedagogiska begreppet empowerment i teori och praktik. Syftet med detta examensarbete är att skapa en produkt som beaktar det taktila sinnet hos barn med synnedsättning. Syftet är även att beskriva processen så utförligt som möjligt så att arbetet skall kunna fungera som en inspirationskälla för de som är intresserade av att göra en taktil bilderbok. Frågeställningarna i detta arbete är: Vilken betydelse har sinnesstimulering vid läsning för barn med synnedsättning? Hur kan man skapa en produkt som beaktar det taktila sinnet hos barn med synnedsättning? Vilken är processen att skapa en produkt, i detta fall en taktil bilderbok? Målgruppen är barn i åldern 5-8 med synnedsättning. Examensarbetet är en del av Arcadas livskvalitetsprojektet och som uppdragsgivare fungerar Celia biblioteket som ligger i Östra centrum, Helsingfors. Tillverkningen av den taktila bilderboken kommer att följa de rekommendationer som finns i broschyren: Guide till dem som tillverkar taktila bilderböcker utarbetad av Irmeli Holstein 2011. Starka färgkontraster olika material och hållbarhet är hörnstenarna till en välgjord och bra taktilbilderbok.</p>	
Nyckelord:	Synnedsättning, barn, taktil, sinne, taktil bilderbok, Celia.
Sidantal:	41
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Social Services
Identification number:	3902
Author:	Fanny Sund
Title:	The book of 112 - Product development of a tactile picture book for children with visual impairment
Supervisor (Arcada):	Maria Gustavson
Commissioned by:	Celia library
<p>Abstract: This degree thesis consists of two parts. In the first part the intention is to find answer to the topics in this thesis by theory and previous research and in the second part to present the process of the product, the tactile picture book. The theoretical framework consists of the importance of senses for children with visual impairment, to interpret tactile picture books and the social pedagogic concept of empowerment in theory and practice. The purpose of this thesis is to create a product that takes into consideration the tactile sense of children with visual impairment. The intention is also to describe the process of making a tactile picture book as fully as possible in order to inspire those who are interested in making one. The research questions in this thesis are: What impact does stimulating of senses have when reading for children with visual impairment? How can you create a product that takes into consideration the tactile sense of children with visual impairment? What is the process of creating a product - in this case a tactile picture book? The target group is children aged 5-8 years with visual impairment. The work is part of a quality of life project and the Celia library located in Itäkeskus, Helsinki, acts as the principal. The production of the tactile picture book will follow the recommendations included in the brochure:” Guide to those who make tactile picture books” prepared by Irmeli Holstein in 2011. Strong color contrasts, different materials and sustainability are the cornerstones of a well-made and good tactile picture book.</p>	
Keywords:	Visual impairment, Children, tactile, sense, tactile picture book, Celia.
Number of pages:	41
Language:	Swedish
Date of acceptance:	

INNEHÅLL

1	Inledning.....	6
1.1	Bakgrund.....	6
1.2	Centrala begrepp.....	7
1.3	Syfte, frågeställningar och avgränsningar.....	8
1.4	Betydelse för arbetslivet.....	8
2	Tidigare forskning.....	9
3	Teoretisk referensram.....	12
3.1	Sinnenas betydelse för barn med synnedsättning.....	12
3.2	Socialpedagogik.....	14
3.2.1	<i>Empowerment.....</i>	<i>15</i>
3.2.2	<i>Empowerment för barn med synnedsättning.....</i>	<i>16</i>
4	Processen vid utvecklande av produkten.....	17
4.1	Teoretisk grund till den taktilabilderboken.....	17
4.1.1	<i>Vilken betydelse har sinnes stimulering vid läsning för barn med synnedsättning?</i> <i>17</i>	
4.1.2	<i>Hur kan man skapa en produkt som beaktar det taktila sinnet hos barn med synnedsättning?.....</i>	<i>18</i>
4.2	Studiebesök.....	19
4.3	Etik.....	20
5	Planering.....	21
5.1	Bokens tema.....	21
5.2	Materialval.....	22
5.2.1	<i>Material till produkten.....</i>	<i>24</i>
6	Genomförandet.....	25
6.1	Förverkligande.....	25
6.2	Utarbetningen av texten till den taktila bilderboken.....	26
7	Avslutande Diskussion.....	28
7.1	Förslag till vidare forskning.....	29

Källor

BILAGOR

Bilaga 1: Lista över ämnesönskemål till taktila bilderböcker

Bilaga 2: Den taktila bilderboken

Bilaga 3: Bilaga till den taktila bilderboken

Figurer

Figur 1. Valon helmiä, konstnär Maarit Hedman (Se Leinonen Vainio 2011). Sidan 10

Figur 2. Besökare känner med båda händerna på konstverket Valon helmiä. (Se Leinonen Vainio 2011). Sidan 10

Figur 3. Bilder och bild beskrivningar av tillverknings processen. Sidan 26

Tabell

Tabell 1. Materialkostnaderna till den taktila bilderboken om 112, nödnumret. (Fanny Sund 2013). Sidan 24

1 INLEDNING

Funktionshinder av olika slag har alltid legat nära mitt hjärta. Redan i lågstadiet visste jag att det var något jag ville arbeta med när jag blir stor. Då jag fick höra att det fanns ett projekt där jag har möjlighet att göra ett praktiskt slutarbete blev jag mycket glad. Det var ett beställningsarbete som passade mig som pricken över i. Jag skall göra en taktill bilderbok för barn med synnedsättning i samarbete med Celia biblioteket som finns i Iriscentret i Östracentrum, Helsingfors.

Mitt examensarbete är även en del av ett samnordiskt projekt som koordineras av Arcada. Projekter går under namnet: *Livskvalitet vid aktivitets- och funktionsnedsättning – med inriktning på delaktighet, aktivitet, engagemang och inkludering* (Arcadas årsberättelse 2011)

1.1 Bakgrund

I FN:s konvention om barns rättigheter (Unicef 1989) artikel 31 står det att barn skall ha rätt till konstnärliga och kulturella sammanhang. Barnen skall ha tillgänglighet och erbjudas olika slags verksamhet som främjar barnets möjligheter att ta del av den kulturella och konstnärliga världen. Därför är det viktigt och en skyldighet att erbjuda barn med synnedsättning taktilla bilderböcker.

Det har uppskattats att det föds ca.70-100 barn med synnedsättning årligen i Finland. Man kan inte med säkerhet säga det exakta antalet hur många barn som föds med synnedsättning eftersom många även har fler funktionshinder och synnedsättningen upptäcks först i ett senare skede. (Ojamo 2010:10).

Trots att fenomenet med bilderböcker för barn är relativt nytt är det få som kan tänka sig ett barns liv utan böcker med bilder. Förr tänkte man att bilderböcker för barn med synnedsättning är onödiga. De vuxna med synnedsättning har fått växa upp med punktskrift och ljudböcker. Man ansåg inte bilderna ha någon glädje eller nytta för barnen med synnedsättning. Det var först 1985 som det började lånas ut böcker med bilder för barn

med synnedsättning. I flera länder är de taktila bilderböckerna ännu bara en dröm. De första taktila bilderböckerna gjordes 1980. (Bengtsson & Loivamaa 2002:130)

Genom taktila bilderböcker kommer barnen tidigt i kontakt med punktskriften som kommer att vara deras skriftspråk senare i livet. Ju tidigare barnen kommer i kontakt med böckerna desto bättre och lättare har de att lära sig att tolka bilderna och börja intressera sig av punkterna som berättar sagan. De mysiga sagostunderna tillsammans med barnet har stor betydelse för barnets skriv- och läsutveckling. (Eriksson 2004:6-7)

År 1996 kom lagen om bibliotek för synskadade. Trots att lagen kom så sent öppnades "litteraturens skattkammare för blinda" redan 1890 av en ung senatorsdotter vid namn Cely Mechelin. Biblioteket drevs med av frivilligverksamhet och ekonomiskt stöd från samhället. År 2001 fick specialbiblioteket namnet Celia efter sin grundare Cely "Cecilia" Mechelin. (Celia 2012) För cirka 30 år sedan fick Celia biblioteket i Östra centrum sin första taktila bilderbok. Idag har de ett sortiment på över 650 taktilböcker. De flesta böckerna är unika exemplar donerade av privatpersoner, bland dessa finns även böcker som är gjorda i samband med ett examensarbete. (Celia 2012)

1.2 Centrala begrepp

Synnedsättning är benämningen man talar om idag. Blindhet och synskada är föråldrade begrepp och därför kommer jag att använda benämningen synnedsättning i mitt examensarbete. (Specialpedagogiska skolmyndigheten 2013) En person har en synnedsättning då synen hindrar personen att klara av vardagen. Man säger inte att en person har en synnedsättning ifall synen går att normalisera t.ex. med glasögon. (Näkövammaisten keskusliitto ry 2013) Benämningen synnedsättning infördes officiellt i januari 2010. (Specialpedagogiska skolmyndigheten 2013)

Taktil betyder känsel och kommer från ordet tactile som är latin. (Eriksson 1997:24)

Taktil bilderbok är en bok med upphöjda bilder som man kan tolka genom känseln (taktilt). (Dominkovic, Eriksson & Fellenius 2006:48)

Sinne, människan har sinnen: känsel (det taktila), hörsel, smak, balans, lukt och syn. Genom sinnen får människan kunskap om sin omgivning. (Eriksson 1997:26)

1.3 Syfte, frågeställningar och avgränsningar

Syftet med mitt examensarbete är att skapa en produkt som beaktar det taktila sinnet hos barn med synnedsättning. Syftet är även att beskriva processen så utförligt som möjligt så att mitt arbete skall kunna ses som en inspirationskälla för de som är intresserade av att göra en taktil bilderbok.

Mina frågeställningar i mitt examensarbete är:

1. Vilken betydelse har sinnesstimulering vid läsning för barn med synnedsättning?
2. Hur kan man skapa en produkt som beaktar det taktila sinnet hos barn med synnedsättning?
3. Vilken är processen att skapa en produkt, i detta fall en taktil bilderbok?

Min produkt är riktad till barn i åldern 5-8 med synnedsättning. Då jag gjorde mitt första studiebesök till Celia biblioteket fick jag en lista med önskemål på vilken sorts taktila bilderböcker det borde finnas (se bilaga 1). Jag har valt att förverkliga en taktil bilderbok av ett av de teman som det fanns efterfrågan av. Den taktila bilderboken jag har förverkligat har temat 112 (nödnymret). Med min bok vill jag ge barn den information de behöver för att kunna agera i en nödsituation. I den teoretiska referensramen behandlar följande ämnen: Sinnenas betydelse för barn med synnedsättning, att tolka taktila bilderböcker och det socialpedagogiska begreppet empowerment i teori och praktik.

1.4 Betydelse för arbetslivet

Som socionom är det viktiga att lyfta fram styrkor, jag hoppas att genom min färdiga taktila bilderbok kunna ge både glädje och sköna lässtunder men också kunskap och livsviktig information för att öka tryggheten hos barnen och deras omgivning. Jag vill även med mitt arbete uppmuntra andra att göra taktila bilderböcker, eftersom efterfrågan är stor och en färdig taktil bilderbok är guld värd. En taktil bilderbok behöver inte vara dyr, man kan använda sig av återvunnet material och ge det nytt liv. Jag vill med min 112 bok att barnen skall få information om hur man skall agera i en nödsituation för att

öka deras egna och omgivningens säkerhet och ge dem genom kunskap ökad känsla av empowerment.

2 TIDIGARE FORSKNING

Sökorden ”tactile graphics” and AB visual impairment gav mig sju träffar. Jag hade även begränsat sökande så att det endast visade artiklar från och med år 2003 och att de alla gick att få upp i full text. De sex övriga artiklarna som jag hittade med sökorden handlade om taktila kartor och en av dem handlade om taktilstimulering inom äldreomsorgen och därför valde jag inte den.

Av de sju träffarna valde jag en artikel skriven 2009 av Ruby Ryles och Edward Bell. Artikeln heter *Participation of Parents in the Early Exploration of Tactile Graphics by children who are visual impaired*. Forskningen är gjord i samarbete med Louisiana tech university instioutet för synnedsättning, NBP (National Braille Press) och CAL (Creative Adaptions for Learning). I artikelns litteraturgenomgång kommer det fram att det finns lite forskning om hur barn med synnedsättning använder, tolkar och utforskar taktila bilder (Ryles & Bell 2009: 626). Ryles och Bell (2009) skickade ut taktilt material till de familjer som fanns i NBP's databas. Allt som allt var det 119 familjer som fick enkäten och det medföljande materialet. Av dessa var det 73 som deltog i läsprojektet och svarade på enkäten. Målgruppen för detta projekt var barn med synnedsättning i åldern 2-10 år. I Ryles och Bells resultat kom det fram att de flesta av barnen med synnedsättning (75 %) använde sig av båda händerna vid utforskningen av taktila bilder. Det kom även fram att föräldrarna var mycket positiva till taktila bilder och anser att konsten med att tolka taktila bilder har koppling till lärandet av att läsa punktskrift, räkna och skriva. (Ryles & Bell 2009:629 & 630) Forskningsresultaten i Ryles och Bells forskning stärks även i den litteratur jag hittat till min teroetiska referensram.

På Google scholar sökte jag med de finska sökorden näkövamma och taktiili och avgränsade till forskning från 2003 framåt. Den sökningen gav mig 13 resultat. Av dem

hittade jag ett examensarbete som Marika Leinonen-Vainio gjort 2011 vid Aalto universitetet. De andra forskningarna som hittades med sökorden var på samma nivå (högskole) som jag och är därför inte användbara i mitt arbete som tidigare forskning. Arbetet jag valt till min tidigare forskning heter *Tuntumaa Taidenäyttely näkövammaisille*. Leinonen-Vainio har ställt i ordning en utställning där främst barn och unga med synnedsättning får använda alla sina sinnen. Leinonen-Vainio förverkligade utställningen tillsammans med åtta andra konstnärer. Tillsammans producerade de en utställning på sammanlagt tio konstverk där utställnings besökare får smaka, dofta, känna och lyssna. (Leinonen-Vainio 2011:28–32) Ett av konstverken som presenteras i Leinonen-Vainios (2011) arbete är konstnären Maarit Hedmans verk *Valon helmiä*.

*Figur 1. Valon helmiä, konstnär Maarit Hedman
(Se Leinonen Vainio 2011)*

*Figur 2. Besökare känner med båda händerna på konstverket Valon helmiä.
(Se Leinonen Vainio 2011)*

Konstnären Maarit Hedman (se Leinonen Vainio 2011) har i sitt verk *Valon helmiä* (se figur 1) använt sig av olika material för att få en levande och intressant yta att känna och se på. *Valon helmiä* består av tre verk och bildar sammanlagt en yta på ca tre och en halv meter. Hedman har använt sig av delar från CD-skivor, akvareller blandade med olika grov sand, släta och matta keramikbitar och glasstenar och utrivna punktskrifter från tidningar. För att kunna uppskatta verkets verkliga storlek bör besökarna använda sig av båda händerna (se figur 2).

Hedman är själv synskadad och säger att det har förändrat världen hon ser på. Hedman beskriver det som att den sprider sig som en grå mörk dimma kring henne men att genom målandet får hon tillbaka ljuset och färgerna. Denna del av arbetet Tuntumaa Taidenäyttely näkövammaisille valde jag som tidigare forskning eftersom Valon helmiä konstverket stimulerar det taktila sinnet lika som min taktila bilderbok kommer att göra. (Leinonen-Vainio 2011:28-32)

Lustfyllda möten med böcker och bibliotek Barnbibliotekariers läsfrämjande metoder för sexåringar, samt läsning och böcker för den ålder, är ett magisterarbete gjort av Linnea Rådberg (2003) vid Bibliotekshögskolan i Borås. Rådberg (2003) har gjort en fallstudie i vilken hon intervjuat tre bibliotekarier, gjort observationer på bibliotekens barnavdelningar och läst mål dokument. Jag tycker att de två första delarna av Rådbergs diskussion är intressanta för mitt arbete. Trots att Rådberg har gjort sin forskning utgående ifrån seende barn, tycker jag att hennes resultat/konklusioner passar in på min målgrupp, barn med synnedsättning.

För att barn skall utvecklas på ett positivt sätt behöver de vuxna som stöder och stimulerar dem. Rådberg menar att vuxenstödet har en så stor betydelse för läsningen och att utan de vuxna vore det ingen betydelse för barnet. Rådberg grundar sin slutsats på att barnet vid 6-års ålder börjar fundera på moral och börjar ta efter de vuxna, de är även mycket frågvisa i den åldern. Rådberg skriver att det är i åldern 6-9 som barnet är extra mottagligt för ny kunskap genom böcker. Därför är fakta böcker bra i den åldern. Högläsning tillsammans med barnet ger en positiv läsupplevelse, ökar kunskap och utvecklar barnets egen läsförmåga. Genom textens innehåll kan den vuxna förmedla olika budskap till barnet. Barnet lär sig tolka bilder och texter och får en större förståelse för sin omgivning. Genom en bok kan den vuxna stimulera barnets intressen och vidga dess värld. Barnen lär sig hur bokstäverna ser ut och hur man skall placera dem för att det skall bli ord. Rådberg poängterar även att läsning vare sig det är tillsammans med en vuxen eller om man utforskar boken själv, bidrar till språkutveckling. En sen språkutveckling kan bero på många faktorer. Dyslexi, funktionshinder eller brist på stimulans kan vara orsaker till att språkutvecklingen är sen. (Rådberg 2003:48–51)

Det är genom fantasi och lek som barnet lär och utvecklas. Det är bra att barnet kan identifiera sig med någon i boken, t.ex. huvudpersonen eftersom barn tycker om att vara i centrum. Att läsa böcker som innehåller någonsorts problematik som barnet varit med om t.ex. bråk, kan ha en terapeutisk och positiv verkan på barnet. Barnet kan därmed bearbeta händelsen genom en bok. (Rådberg 2003:48)

3 TEORETISK REFERENS RAM

I den teoretiska referensramen kommer jag att behandla följande ämnen: sinnenas betydelse för barn med synnedsättning och det socialpedagogiska begreppet empowerment i teori och praktik.

3.1 Sinnenas betydelse för barn med synnedsättning

Människan blir bekant med sin omgivning genom att använda sina sinnen. Synsinnet har en betydelsefull inverkan på barnets utveckling. (Olsson et al. 2008:29 & 46) Det har uppskattats att 80-90 procent av lärandet under de första levnadsåren styrs av synen. (Ojanen & Roisko 2007:21) Det seende barnet ser något intressant och får motivation att röra sig för att få tag i det intressanta. Ett barn som inte ser måste få sin motivation att utforska sin omgivning av andra faktorer så som t.ex. en bekant tilltalande röst. (Olsson et al. 2008:29)

Olsson et al. skriver i *Synguiden förskolan* (2008) att för en person som saknar eller har nedsatt synsinne, blir de andra sinnen oerhört viktiga. Genom hörselsinnet kan barnet identifiera personer och andra ljud i sin omgivning. Barn med synnedsättning lär sig genom ljuden att skilja på om något är nära eller långt borta. Med hörselsinnet lär sig barnet även att uppfatta sinnesstämningar. (Olsson et al. 2008:)

Känselsinnet eller det taktilasinet som man även talar om är det andra viktiga sinnet för de barn som inte kan se. Känselsinnet hjälper barnet att förstå sin omgivning. Med hjälp av känselsinnet kan barnet lära sig skillnad på stor och liten, slät eller skrovlig, våt eller torr. Man bör uppmuntra barnet att använda sina båda händer vid utforskning av sin omgivning, två händer känner mer än en och hjälper barnet att få en helhetsbild av omvärlden. Barnet bör även uppmuntras att använda sina fötter som utforskningsredskap. (Olsson et al. 2008:47–48) Genom luktsinnet kan barnet med synnedsättning stärka de sinnesuttryck som uppstår genom t.ex. hörsel och känsel. Exempel: Mamma låter glad, känns varm och doftar gott. Det är viktigt att man ger barnen namn på lukterna/dofterna. Luktsinnet lär barnet vad som doftar gott, äckligt eller t.ex. sött, det berättar även för barnet vad som sker i närheten. Med hjälp av smaksinnet lär sig barnet vad som smakar gott och vad som smakar mindre gott. Genom smak och luktsinnet kan barnet t.ex. avgöra om maten går att äta eller om den blivit gammal, vilken är en färdighet som behövs senare i livet. (Olsson et al. 2008:49-50)

Det är viktigt att stimulera de övriga sinnen om ett fattas eller är svagt. Det är ingen självklarhet att de övriga sinnen kompenserar det sinnet som fattas. För barn med nedsatt syn är det därför viktigt att i tidig ålder lära sig att använda sina händer då de utforskar världen. (Eriksson 1997:26–27)

Genom olika sinnes stimulerande aktiviteter som t.ex. taktila bilderböcker stärks sinnen hos barn med synnedsättning. Honkanen & Mäkinen-Vuohelainen (2000) skriver i boken *Surun lapsesta silmäteräksi* att de taktila böckerna utvecklar fantasin och finmotoriken. Starka färgkontraster kan även locka barnen till att använda de eventuella synresterna. (Honkanen & Mäkinen-Vuohelainen 2000:97)

Att kunna tolka taktila bilder är ingen självklarhet. Bildtolkning är någonting man måste träna på. Bäst är det att träna tillsammans med någon som kan berätta om bilden tillika som man avläser den. Att regelbundet studera bilder vid högläsning tillsammans och på egen hand, utvecklar tolkningsförmågan av det okända vilket är en nödvändig färdighet senare i livet. (Dominkovic, Eriksson & Fellenius 2006:40–41)

Många taktila bilderböcker baserar sig på barnböcker som redan finns. För att ett barn med synnedsättning skall kunna tolka en taktil bild av t.ex. en hund bör barnet ha tidigare erfarenhet om hunden som barnet kan referera. Barnet bör veta t.ex. att hunden har en nos, två öron och en svans. Många av figurerna som figurerar i barn böckerna kan var näst intill obegripliga att tolka som taktila på grund av att de flesta bär kläder och betar sig som människor. Författarna tar som exempel Kalle anka som bär både kavaj och basker. För att förklara Kalle anka för ett barn med synnedsättning krävs det att man först studerar en taktil verklighetstrogen anka för att se hur de skiljer sig från varandra. (Dominkovic, Eriksson & Fellenius 2006:48-50)

Genom att redan från tidig ålder låta barnet komma i kontakt med taktila bilderböcker och med punktskrift gör det lättare för barnet att lära sig sitt skriftspråk. Barnet börjar fråga vad punkterna betyder och bilden väcker deras nyfikenhet att få veta punkternas betydelse. Barnet kan till en början endast koncentrera sig på bilderna, om barnet intresserar sig för punkterna är det bara en bonus. Utforskningen av den taktila bilderboken ger barnet övning av läsrörelsen som senare används då barnet skall lära sig tyda punktskrift. Punktskrift läser man från vänster till höger. (Eriksson 2004: 3 & 8)

3.2 Socialpedagogik

Socialpedagogiken är det som styr socionomens arbete. Ett centralt begrepp inom socialpedagogiken är empowerment, det vill säga hjälp till självhjälp. Liknelsen av att det socialpedagogiska arbetet är som att lära en person cykla beskriver den socialpedagogiska tanken mycket bra. Personen bygger upp tillit till sin ”lärare”, litar på att hon finns där som stöd, småningom släpper läraren sakta taget, uppmuntrar, berömmar och är redo att finnas till om det behövs. Snart märker personen att hon klarar av det själv och blir empowrad. Socionomens uppgift är att göra sig obehövlig. Denna liknelse berättade Carina Kiukas (2009) under en föreläsning då jag var första årets socionomstuderande. Liknelsen fick mig att förstå det socialpedagogiska tänkandet som innan hade känts svårt att greppa.

I detta kapittel kommer jag först att göra en teoretisk översikt av begreppet Empowerment och sedan tillämpa empowerment till min målgrupp.

3.2.1 Empowerment

Empowerment är ett begrepp som inte är helt lätt att förklara. Empowerment som begreppet förekom enstaka gånger redan på 1920-talet men det var först 1970 som ordet började användas i vetenskaplig litteratur. Det har blivit lite av ett modeord och trots att det är svårt att definiera växer dess popularitet hela tiden. Någon bra svensk översättning har begreppet empowerment inte ännu fått. (Askheim & Starrin 2009:9–10) På finska talar man om voimaantumisen och voimaonnuttaminen.

Power betyder styrka, makt och kraft, något varje människa har som innersta önskan att uppnå, att vara herre över sitt eget liv. Människosyn, värderingar och förhållningssätt är de centrala faktorer för ett empowrande arbetssätt. I ett empowerment styrt arbete ser man människan som en aktiv aktör i sitt eget liv som genom olika aktiviteter kan nå empowerment, aktiviteter som stärker personens kunskap och färdigheter att kunna påverka sitt eget liv och ta del av samhället. Fokus bör ligga på det personen är bra på istället för att fokusera på det personen inte klarar av på grund av sitt funktionshinder. Anna Tengqvist (se Askheim & Starrin 2009) skriver att lyfta fram de styrkor personen besitter och stärka dem, att stöda personer till ett bra självförtroende och en positiv självbild är en del av empowerment processen. (Askheim & Starrin 2009: 18, 20 & 83)

Madsen (2006) vill lyfta fram att det finns två sidor i begreppet empowerment. Madsen talar om den individuella sidan där fokus ligger på att arbeta med självkänslan och känslan av att vara herre över sitt liv. Å andra sidan bör även samhället göras till en plats som lämpar sig alla trots funktionshinder. (Madsen 2006:32)

Termen Empowerment används inte bara inom den sociala branschen utan även av andra bl.a. bland ekonomer och politiker. Yrkesgrupperna har det gemensamt att de upplever empowerment som något positivt och något önskvärt att uppnå. (Meeuwisse, Sunesson & Swärd 2006:261) Swärd och Starrin skriver att inom den sociala branschen

ser man begreppet empowerment både som en metod och en teori. Hur människan skall uppnå kontroll över sitt eget liv finns det flera teorier om. Swärd och Starrin menar att människan genom kontrollen kan tillfredsställa sina intressen. Genom att öka kunskapen samt ge redskap ökar personens självkontroll. Vilket förhoppningsvis leder till att personen blir herr över sitt eget liv. Ökad självkontroll kan stärkas genom att ta personens individuella behov och självbestämmanderätt i beaktande. Personers önskemål och synpunkter skall tas på allvar och eventuella hinder som kan hindra integreringen bör röjas ur vägen. Att ha en meningsfull uppgift i samhället och att tro på sin egen förmåga att handla är faktorer man inom den socialbranschen bör stöda och stärka hos utsatta personer. För alla människor är ett starkt socialt nätverk livsviktigt, det är därför socionomernas uppgift är att stöda personen att bevara och upprätthålla dem. (Meeuwisse, Sunesson & Swärd 2006:262–263)

3.2.2 Empowerment för barn med synnedsättning

Hur kan en taktil bilderbok stöda empowerment processen? Jag har valt att göra en bok som jag hoppas skall fungera som diskussionsunderlag och väcka intresse hos barnen att ta reda på mer om det livsviktiga ämnet jag behandlar i min taktila bilderbok (nödnumret 112). Genom att öka barnens kunskap om hur man skall handla i en nödsituation ökar handlingskompetens och säkerheten till sig själv, de blir även aktiva aktörer i sitt liv. Kunskapen ger även trygghet. Meeuwisse, Sunesson och Swärd (2006) skriver om att eventuella hinder för integrering bör röjas undan. Finns det inte tillgängligt information om nödnumret för barn med synnedsättning ser jag det som ett hinder. Tillgången till böcker överlag är en rättighet för alla och tillgängligheten minskar marginaliseringen.

I Meeuwisse, Sunesson och Swärds (2006) sammanhang då de talar om hinder associerar jag tillgänglighet t.ex. till taktila bilderböcker. I Masdens (2006) fall riktas mina associationer till ett samhälle designat för alla, detta blir i en större utsträckning. För denna målgrupp, personer med synnedsättning, kan man minska hinder i samhället genom t.ex. punktskriftskyltar, hjälplinjer och talande hissar.

4 PROCESSEN VID UTVECKLANDE AV PRODUKTEN

Produktbaserade examensarbeten inom den sociala branschen är ett rätt så nytt tillvägagångssätt. Då man gör en produkt är det viktigt att motivera varför man gör produkten och vad som är målet är med den (se sid 8). Man skall även redogöra för hur man kommer att göra produkten och diskutera processens framskridande, vad kunde ha gjorts annorlunda. Detta har jag gjort i kapitel 4.1-7. Hanna Vilkka och Tiina Airaksinen skriver i sin bok *Toiminnallinen opinnäytetöy* (2003) att det även är viktigt att utvärdera sin egen utveckling och vad man lärt sig under processens gång. (Vilkka & Airaksinen 2003:65)

I detta kapitel beskriver jag den teoretiska processen innan utvecklande av den taktila bilderboken. Under processens gång har jag gjort studiebesök till olika intressanta platser som har hjälpt mig att komma vidare. Studiebesöken är en viktig del av processen eftersom det på samma sätt som litteratur gett mig viktig kunskap om hur gå till väga. För att utveckla min produkt måste jag läsa mig in på, och bekanta mig med målgruppens behov, för att kunna tillfredsställa dem på bästa sätt. I detta kapitel kommer jag även att berätta om vilka etiska riktlinjer jag har följt under processens gång.

4.1 Teoretisk grund till den taktila bilderboken

I detta kapitel har jag att besvarat mina två första frågeställningar. Den tredje frågeställningen var: Vilken är processen att skapa en produkt i detta fall en taktil bilderbok? Den besvaras i kapitel 4, 5 & 6.

4.1.1 Vilken betydelse har sinnesstimulering vid läsning för barn med synnedsättning?

Både i Ryles och Bells artikel (2009) och Eriksson (1997) är föräldrarna av den åsikten att taktila bilder är ett bra sätt för barnet att komma i kontakt med deras kommande

skriftspråk. Konsten att tolka bilder underlättar för barnet att lära sig punktskrift, räkna och skriva. Eriksson säger att de taktila bilderna även lär in den kommande läsrörelsen. Rådberg (2003) poängterar vikten av att läsa tillsammans med en vuxen. Den vuxna kan berätta vad som finns på bilden på samma gång som man känner på den tillsammans. Genom böcker får barn större förståelse för sin omgivning och den vuxna finns för att berika barnet genom att svara på de eventuella frågor som bilderna väcker. Rådberg menar att oberoende om forskande av den taktila bilderboken sker tillsammans med någon eller om barnet utforskar den på egenhand har det alltid en positiv inverkan på barnets språkutveckling. Dominkovic', Eriksson och Fellenius (2006) fortsätter att barnet genom de taktila bilderböckerna utvecklar sin tolkningsförmåga av det okända vilket är en förmåga som är nödvändig senare i livet.

Olsson et al. 2008 skriver att genom de taktila bilderböckernas olika material läs sig barnet skillnaden på mjukt och hårt, slätt och skrovligt därmed ökar barnets ordförråd. Honkanen & Mäkinen-Vuohelainen (2000) säger att taktila bilderböcker utvecklar finmotorilen och fantasin hos barnen. Genom taktila bilderböcker kan barn med eventuella synrester lockas till att använda den.

4.1.2 Hur kan man skapa en produkt som beaktar det taktila sinnet hos barn med synnedsättning?

Genom olika sorters material i den taktila bilderboken, Boken om 112, har jag beaktat det taktila sinnet hos barn med synnedsättning. Jag har använt samma material (metallisk kartong) till alla fordon eftersom de även i verkligheten är nästintill lika varandra. Istället har jag använt mig av olika material till de olika markytorna som också fungerar som ledband i min bok.

Genom finmotoriska övningar utvecklas barnets fingerfärdighet. Med min taktila bilderbok vill jag förbättra finmotoriken hos målgruppen. För att överhuvudtaget kunna läsa den taktila bilderboken, Boken om 112, måste man pilla bort öglan som är runt en knapp för att hålla boken slutet. Andra övningar som främjar fingerfärdigheten har jag tagit i hänsyn bl.a. med ”första hjälp väskan” där man skall öppna en liten knapp för att

komma in i den. Man kan även tvinna på fordonens hjul och snurra på Medi-Heli propellern. Brandmännen har kanske fått knut på sin vattenslang som barnet bör hjälpa till med att få upp.

Då man gör sina material bör man känna på materialen noggrant och fundera på hur det känns. Irmeli Holstein sa till mig under mitt första besök till Celia att det är viktigare att den känns rätt än ser rätt ut. (Holstein 2012)

4.2 Studiebesök

På senhösten gjorde jag ett studiebesök till Celia biblioteken i Iriscentret. Där träffade jag Irmeli Holstein (2012) som är barnbibliotekarie vid Celia. Holstein berättade för mig om de taktila böckerna och vi gick igenom broschyren (*Guiden till den som tillverkar taktila bilderböcker*,) som Irmeli Holstein (2011) tillsammans med kollegor utarbetat. Jag hade lite på förhand bekantat mig med den redan hemma och hade förberätt lite frågor.

Jag har även varit i kontakt med Svenska skolan för synskadade där jag träffade Susanna Huldin (2013), hon hade bra litteratur som jag fick låna till min teoretiska referensram. Huldin tipsade mig även om bra internet sidor som berör målgruppen.

På vändagen besökte jag Annegården där Irmeli Holstein (2013) har tillsammans med ett litet arbetsteam gjort en taktil utställning om sagan Rödluvan. Utställningen bestod av fem tavlor som man fick känna på. Materialvalen i tavelnsamlingen var allt från hårt plast till mjuka tyger och trä. De hade även använt sig av takfilt och små leksaker. Förutom tavlorna fick man även bekanta sig med olika slags taktila bilderböcker som var utvalda från Celias sortiment. Holstein har lång erfarenhet av taktila bilderböcker och därför var jag nyfiken att se och känna på hennes produktion.

Måndagen den fjärde mars gjorde jag ett studie besök till Svenska skolan för synskadade (2013). På elevhemmet som finns i samma byggnad som skolan träffade jag en elev som brukar vara där på eftermiddagsvård. Vi läste tillsammans en taktilberättelse

om årstiderna. Jag presenterade även mina material till min taktila bilderbok som då ännu var under arbete. Eleven tyckte om att känna på bilderna och vi läste och diskuterade om boken tillsammans. Eleven var intresserad av mitt material och framemot den färdiga boken. Jag lovade att jag skulle titta in till elevhemmet då boken är klar så att vi kan läsa den tillsammans.

4.3 Etik

Då man gör en produktutveckling är det viktigt att man refererar noggrant. Jag får inte stjäla någon annans produkt och skriva den i mitt namn. (Vilka & Airaksinen, 2004:78) Vill man omvandla en bok som redan finns till en taktilbok måste den ursprungliga författarens namn och bokens titel nämnas finnas ut skrivna i boken (folksagor undantag). Vill man publicera en taktil bilderbok som är omskriven av en berättelse som redan finns, måste man få tillstånd av författaren till originalet. Egna texter och folksagor är det fritt att publicera. (Holstein et al. 2008:7)

För att texten skall vara pålitlig och så uppdaterad som möjligt är det önskvärt att man inte använder sig av källor som är äldre än 10 år. Jag har dock varit tvungen att använda mig av något äldre källor än 10 år eftersom det varit svårt att hitta litteraturar kring det för mig viktiga ämnet. I mitt examensarbete kommer jag att använda Yvonne Erikssons bok *att känna bilder* som är från 1997. Jag har utvärderat att jag kan använda boken trots att boken enligt reglerna är föråldrad, är att jag har en nyare bok av samma författare och jag anser att Eriksson är en expert inom detta område som behandlas i mitt examensarbete. De tidigare forskningarna kommer att vara från år 2003 framåt.

5 PLANERING

För att göra en bra taktil bilderbok krävs det att den är väl planerad och man har gjort skisser över bokens blad (Celia 2012).

Genast efter första besöket vid Celia biblioteket (2012) började jag leta efter potentiellt material till boken. Då jag gick i butiken tittade jag på saker på ett annat sätt. Jag tittade inte bara på den utan ville även veta hur de känns och är det något jag kan ha användning av i min bok. Efter att jag valt ämne till min taktila bilderbok, började jag söka idéer på internet hur mina fordon skulle se ut. De måste vara enkla med få detaljer. Jag hittade snabbt bilarna som skulle vara min inspirationskälla.

5.1 Bokens tema

Jag har valt att göra en taktil bilderbok som handlar om nödnumret 112. För att kunna göra en så bra 112 bok som möjligt har jag lånat barnböcker som behandlar ämnet. Trots att jag fick tag på en hel del böcker som hade 112 inkluderat i rubriken eller handlade om de olika räddningsfordonen tyckte jag att det inte fanns någon bra bok bland de jag hittat som specifikt tog upp vad man skall göra i en nödsituation. Böckerna berättar inte vem man kan nå, då man ringer 112, vad man skall säga, när man skall ringa och när inte behöver ringa.

Madsen (2006) talar om två sidor av begreppet empowerment. Den individuella där fokus ligger på att öka självkänsla och känslan av att vara herre över sitt liv. Den andra sidan han talar om är att samhället bör göras till en plats som lämpar sig alla trots funktionshinder. En informativ taktil bilderbok ökar handlingsförmågan hos barnen och även självkänslan. Eftersom man då blir mindre beroende av hjälp från andra ökar känslan av att vara herre över sitt eget liv. Samhället bör erbjuda böcker till alla målgrupper oberoende av funktionsnedsättning.

Annika Dopping (2012) har skrivit flera barnböcker angående ämnet 112. Böckerna går under namnet "VADDÅ 112?" livsviktiga sagor om små hjältar. Dopping (2012) ger

bra och konkreta exempel på händelser som kan inträffa i vardagen. ”VADDÅ 112?” ger exakt den information som även jag vill förmedla med min taktila bilderbok om 112. Annika Dopping har tillsammans med SOS akuten gett ut två böcker av samma serie 2003 & 2009. Doppings sagor baserar sig på verkliga händelser där liv har räddats p.g.a. att barn vetat hur agera i en nödsituation (Sosoalarm 2013).

5.2 Materialval

I en taktilbild är det konturerna och detaljer som gör att man kan känna igen bilden. (Eriksson 1997:77) I min taktila bilderbok är det b.l.a. hjulen och propellern som kommer att hjälpa barnen att avläsa bilderna i Boken om 112. Eriksson (1997) poängterar vikten i att stimulera de övriga sinnen hos ett barn som saknar eller har ett nedsatt sinne. Det är ingen självklarhet att de övriga sinnen kompenserar det sinnet som fattas.

Mina materialval har jag gjort utgående ifrån biblioteket Celias broschyr om hur man skall tillverka en taktilbilderbok eftersom min bok kommer att doneras till deras samling. Genom teorin får jag bekräftelse på det som står i broschyren. I broschyren tas det upp vikten av färgkontraster och hållbarheten av materialen. Jag har fått handledning av Irmeli Holtstein (2012) som har många års erfarenhet av taktila böcker. I Celias broschyr poängteras det att materialen man använder i en taktil bok bör vara hållbara, giftfria och ofarliga. Det får inte finnas längre band i boken än 20 cm och materialen får inte vara vassa så att läsaren kan skada sig på dem.

Jag har valt ett orange tyg som jag har beklätt mina pärmblad med. Jag valde orange för att få en så stark färgkontrast som möjligt till de fordon som finns i boken. Jag hade velat ha gult tyg till pärmbladen med det fanns inte att få, så jag fick nöja mig med orange. Tyget till pärmbladen måste vara ett tyg som är hållbart och lätt att hålla rent. Kontrasterna bör vara tydliga så att de läsare som eventuellt har synrester skall ha lättare att tolka bilderna då inte färgerna flyter in i varandra. (Honkanen & Mäkinen-Vuohelainen 2000:97)

Fordondonen (Brandbilen, polisbilen, ambulansen, helikoptern & räddningsbåten) har jag klippt ut av metallisk kartong. Först var min tanke att göra fordonen i tunn metall

men det skulle säkert varit svårt att få bort de vassa kanterna. Valet att göra fordonen i metallisk kartong och plasta dem med bokplast var även ett billigare alternativ. Jag valde att använda mig av samma material till alla fordonen eftersom det är även så i verkligheten. Istället har jag använt olika material till markytorna som även fungerar som ledband för bokens läsare. Olsson et.al. (2008) skriver att det är med hjälp av det taktila sinnet som barn med synnedsättning förstår sin omgivning. Genom det taktila sinnet läs sig barnet skillnad på b.l.a. slät och skrovlig.

Jag har använt mig av återvunnet material i så stor mån jag kunnat. Mycket av materialen jag använt i min bok är sådant jag hittat hemma hos mina föräldrar t.ex. ”Brandslangen” och ”polishunden”. Dominkovic, Eriksson och Fellenius (2006) Skriver att för att ett barn med synnedsättning skall kunna tolka en taktilbild av t.ex. en hund bör barnet ha tidigare erfarenhet av hunden som barnet kan referera till. Barnet bör t.ex. känna till att hunden har en nos, två öron och en svans. Att träna på att tolka bilder ger barnet övning till att tolka det okända vilket är en nödvändig färdighet senare i livet.

Hjulen till mina fordon har jag hittat på lopptorg i Borgå. Då man återvinner material är det viktigt att man tvättar materialen, det kan man göra med vatten och diskmedel. Många av idéerna i boken har vuxit fram då jag hittat en sak och sedan börjat fundera på att kan jag använda mig av den här. Ett exempel på det är ”första hjälps väskan” som egentligen är ett miniatyralbum. Räddningsringen är en gardinring och träden är delar av en plastblomma.

5.2.1 Material till produkten

Jag gjorde min bok med så låg budget som möjligt. Tyget till pärmbladen utgjorde största delen av kostnaderna. Nedan finns en tabell över material kostnaderna i sin helhet. Kostnaderna för boken blev slutligen 29, 90.

Tabell 1. Materialkostnaderna till den taktila bilderboken om 112, nödnumret. (Fanny Sund 2013).

Materialkostnader till den taktila bilderboken		
Material	Kostnad	Inköps stället
Metalliska pappersark	1 euro	TIGER
Eri keeper lim	4 euro	Robinhood
Orange tyg + sytråd	18 euro 40 cent	Eurokangas
Plasttabletter	1 euro 50 cent	Tiimari
Pärlor + genomskinligt band	3 euro	Paperipilvi hobbyaffär & TIGER
Bilringar	2 euro	Samaria & Öst missionens lopptorg
Hela boken blev att kosta: 29 euro 90 cent		

De material som inte kostat mig någonting: Gröna ringar till fastsättning, sandpappret, Stege och slang till brandbilen, ringfastsättningsskruvarna, IKEA kassen, raffelkartongen, ”våg” bandet och ”förstahjälps väskan”.

6 GENOMFÖRANDET

Jag har alltid tyckt om att pyssla och handarbete så genomförandet av den taktila bilderboken var till största del roligt. Några små motgångar har jag mött under genomförandets gång. Då har det enda rätta varit att sätta ner boken, sova över natten och fortsätta följande dag med nya krafter.

Här kommer jag att berätta hur jag gick till väga då jag gjorde den taktila bilderboken. Jag kommer genom bilder och text återge den praktiska delen steg för steg.

6.1 Förverkligande

Efter att jag planerat hur jag vill att min bok skall se ut och hittat lämpligt material satt jag igång med att rita och klippa ut fordonen. Efter att jag skaffat tyget till pärmladen, sydde jag 30 x 20 cm stora fickor som jag sedan trädde på pärmladen. Bokens blad är bordstabletter som jag hittat på rea i Tiimari. För att få mer stadga i sidbladen har jag använt mig av dubbla tabletter. Till två av bokens sidor har jag använt IKEA skärbräden som jag hade hemma, eftersom hjulen på fordonen vara så tunga att tablettorna inte skulle orkat hålla upp dem trots dubbla tabletter. Första försöket med att limma fast fordonen misslyckades så jag måste komma på en ny lösning. Felet låg troligen i det att jag hade plastat fordonen på båda sidorna med bokplast för att de skulle vara så hållbara som möjligt. Jag prövade att sätta plast bara på den sidan som kommer uppåt och då fick det fäste. Då pärmladen var klara och fordonen fast limmade var det hjulens tur. Hjulen är fastsatta med slipade spikar så de skall passa till hjulen. För att få fast den i boksidorna måste det borras hål, och för att skydda tyget satte jag små metallringar på vardera sidan om boksidan, därefter var det bara att trycka hjulet på plats. På alla andra boksidor sydde/limmade jag fast markytan till sist förutom på sidan med räddningsbåten där havet kom först och sedan båten. Det var för att få den i rätt lutning på vågorna. Titeln på bokens frampärm sydde jag men myrstygn, till mitt namn och året använde jag en svart textiltusch. På bokens frampärm sydde jag även fast en knapp och på sista pärmladet träcklade jag fast en virkad ögla som skall hålla boken ihop då ingen läser den.

Då alla detaljer var på plats, fast sydda eller limmade, var det dags att sy hop fickorna (för hand) och göra hål för de gröna presenningsringarna som skall fylla funktionen som fastbindningshål. Presenningsringarna var lätta att använda eftersom jag inte behövde extra verktyg som jag skulle ha behövt om jag hade valt att använda mig av metallringar. Efter att alla fickor var ihop sydda och hålen var på plats saknades bara texten till boken och tre band som håller ihop den. På bilden nedan kan man se de olika skeden av förverkligandet av den taktila bilderboken.

Figur 3 Bilder och bild beskrivningar av tillverknings processen.

6.2 Utarbetningen av texten till den taktila bilderboken

Titeln till min taktila bilderbok är: Boken om 112. Kort, logiskt och informativt. Rådberg (2003) poängterade att det är bra att ha en huvudperson i boken som barnet kan identifiera sig med. Jag har trots det valt att min bok inte skall innehålla några figurer, jag vill att läsaren själv skall vara huvudpersonen. Texten i min taktila bilderbok har jag själv skrivit. Min text baserar sig på information som finns på sosalarms och nödcentralverket hemsida. På hemsidorna berättas det bra hur man skall förmedla informationen om 112 (nödnumret) till barn. Texten till min taktila bilderbok finns undre bild-

rena i bilaga 2. Nödcentralsverket poängterar att lika viktigt som det är att informera barn om när man skall ringa 112 (nödnumret) är det att berätta när man inte skall ringa. Därför kommer jag att ha med delen där barnen skall fundera på när man inte skall ringa. (Nödcentralsverket 2013)

Boken är tryckt i både skriven form och punktskrift. Infogandet av punktskriften skötte Celia biblioteket. Vid det första försöket var utkastet för långt. Eftersom punktskrift tar upp mycket mer rum än svartskrift är det mycket begränsat hur lång texten kan vara. Att få en bra bildbeskrivning och all den informationen jag ansåg vara viktig var svårt. För att få med all information måste saken lösas på ett annat sätt, i detta fall var lösningen att göra en bilaga av originalet av texten (se bilaga 2) som medföljer den taktilabilderboken då den lånas ut. Till själva boken blev det en förkortad version av original texten. Texten i boken skall vara maskinskriven och skriven med fontstorlek 16 eller större (Holstein 2011:8). Jag ville inte att någonting av original texten skulle tas bort eftersom jag ansåg att vartenda ord var av stor betydelse. Skulle man ta bort över halva texten är den inte längre lika informativ och hela iden med min bok skulle gått förlorad. Askheim och Starrin (2009) skriver att genom olika aktiviteter som stärker personens kunskap och färdigheter att kunna påverka sitt eget liv och ta del av samhället leder till empowerment. Genom en informativ taktil bilderbok erbjuder jag dessa redskap till barn med synnedsättning.

Jag är nöjd med resultatet och jag hoppas barnen blir ivriga och vill ha mer information om ämnet. Som bilaga med boken finns det en CD där jag har bandat in berättelsen med ljudeffekter. I Celias broschyr om att tillverka taktila bilderböcker står det att den taktila bilden inte skall innehålla överlops detaljer. Nämnas det inte i texten skall det inte heller finnas med på bilden. (Holstein 2011:10)

7 AVSLUTANDE DISKUSSION

I detta kapitel kommer jag att diskutera hur det var att förverkliga den taktila bilderboken. Jag kommer att diskutera mina materialval, processen av att tillverka och skriva texten till den taktila bilderboken och utvärdera vad jag hade kunnat göra annorlunda.

Materialvalen är jag nöjd med, jag har använt mig av olika tekniker (sticka, virka) och använt olika fastsättningssätt som jag tror skall vara mest hållbara. Jag hade velat använda gult tyg till pärmbladen då hade jag fått tydligare kontraster i boken. Tanken var lockande att göra fordonen i tunnmetall men av säkerhetsskäl tror jag att min lösning med att använda metallisk kartong är bättre.

Förverkligande av den taktila bilderboken gick bra, några små fallgropar hamnade jag i under processen men inget oöverkomligt. Under processen utvecklades jag teoretiskt men jag fick även gräva fram mina praktiska kunskaper och att åstadkomma något konkret vilket är belönande, att se hur processen går framåt.

Denna lösning till examensarbetet passade mig utmärkt. Då inte texten löpte, sysslade jag med den taktila bilderboken och tvärtom. Man kunde liksom avlösa sig från det som var tråkigt just för stunden och så började det löpa. Jag är nöjd med mina materialval trots att jag valt att använda samma material till fordonen så hoppas jag att mark materialen som alla är helt olika och de andra detaljerna som jag valt med i min bok skall kompensera det.

Den praktiska delen i boken gick smidigt, jag hade ganska tidigt av processen en klar uppfattning om hur min bok skulle se ut och vad den skulle innehålla. Har man en klar vision är den bara att förverkliga. Textdelen var en aning mer utmanande eftersom jag var medveten om att den måste berätta dels det som finns på bilden men jag ville även förmedla informationen om 112. Det första utkastet var för långt och jag fick förkorta texten. Dilemmat löstes med en informativ bilaga av originaltexten. Jag är nöjd med lösningen.

7.1 Förslag till vidare forskning

Den 13 mars 2013 har det kommit ut en bok vid namn *Se på mitt sätt: om barn och unga med synnedsättning* av Ulla Kroksmark. Kan detta betyda att det igen börjar vara attraktivt att skriva om den nu rätt så bortglömda minoriteten, personer med synnedsättning? Jag är förstås nyfiken på hur Celias kunder tar emot min taktila bilderbok. Jag vill även uppmuntra studerande att göra examensarbeten i form av taktila bilderböcker. Förfrågan är stor och genom en taktilbilderbok kan man öka medvetenheten om omgivning för barn och unga med synnedsättning.

KÄLLOR

Arcadas årsberättelse 2011. Livskvalitetsprojekt

Tillgänglig: <http://www.arcada.fi/sv/wcbfm /265> Hämtad: 11.1.2013

Askheim, Ole, Petter & Starrin, Bengt. (Red) 2009, *Empowerment i teori och praktik*, Malmö: Gleerups utbildning Ab 234 s.

Bengtsson, Niklas & Loivamaa, Ismo. (Red) 2002, *kuvituksen monet muodot*, Helsingfors: BTJ Kirjastopalvelu Oy 145 s.

Celia 2012 Tillgänglig: <http://www.celia.fi/sv/tietoa-celiasta> Hämtad 17.1.2013

Dominikovic, Kerstin, Eriksson, Yvonne & Fellenius, Kerstin. 2006, *Läsa högt för barn*, Danmark: Stuentlitteratur 169 s.

Dopping, Annika. 2012, *"VADDÅ 112?" tre livsviktiga sagor om små hjältar SOS alarm* 38 s.

Tillgänglig: <http://www.sosalarm.se/sv/112/Vadda112/Vadda112barn/>

Hämtad 10.1.2013.

Eriksson, Yvonne. 1997, *Att känna bilder*. Solna läromedel 128 s.

Holstein, Irmeli. Katela, Minna. Jokinen, Satu & Koskela, Johanna. 2011, *Guiden till den som tillverkar taktila bilderböcker* uppl. 2 Tillgänglig:

http://www.celia.fi/sv/c/document_library/get_file?uuid=e4cbce6e-7f78-4357-bf8d-857b64d5e5e5&groupId=23992 Hämtad 10.1.2013.

Holstein, Irmeli. 2012, *Information om taktila bilderböcker* [muntl.]. Studiebesök 12.11.2012

Holstein, Irmeli. 2013, *Taktilutställning vid Annagården*, [taktil & visuell.]. Studiebesök 14.2.2013

Honkanen, Leena & Mäkinen- Vuohelanien, Marika. 2000, *Surun lapsesta silmäteräksi - näkövammaisen lapsen elämää 1800-luvulta vuoteen 2000*, Stöd för synskadade barn rf 128 s.

Huldin, Susanna. 2013, *Litteratur tips* [muntl.]. Studiebesök 13.12.2012

Kiukas, Carina. *Liknelse om socialpedagogiken 2009* [Muntl.] föreläsning om socialpedagogik 2009

Lag om biblioteket för synskadade 23.8.1996/638, Finlands författningssamling. Tillgänglig: Finlex <http://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1996/1996063> Hämtad 7.1.2013.

Leinonen-Vainio, Marika. 2011, *Taidenäyttely näkövammaisille* Tillgänglig: <https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/3634> Hämtad 10.1.2013

Madsen, Bent, 2006. *Socialpedagogik. Integration och inklusion i det moderna samhället*. Studentlitteratur 301 s.

Meeuwisse, Anna. Sunesson, Sune & Swärd Hans. 2006, *Socialt arbete en grundbok*, uppl. 2:1 Stockholm: Författarna och bokförlaget Natur och Kultur 484 s.

Näkövammaisten keskusliitto ry 2013 Tillgänglig: <http://www.nkl.fi/fi/etusivu/tietoa/maarittely> Hämtad 28.4.2013

Nödcentralsverket 2013 Tillgänglig: http://www.112.fi/sv/nodnumret_112/nar_ska_du_ringa_112 hämtad 9.4.2013

Ojamo, Matti. 2005, *Näkövammaisten sosiaalinen asema vuonna 2000*. Näkövammarekisteri. Näkövammaisten Keskusliiton julkaisuja 1/2005. Helsingfors: STAKES, 2005. 202 s.

Ojanen, Annakaisa & Roisko, Eija. 2007, *Näkömonivammaisen lapsen vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin tukeminen*. Tillgänglig:

http://papunet.net/fileadmin/muut/Esitteet/Nakomonivammainen_lapsi.pdf Hämtad 24.4.2013

Olsson, Kerstin. Westerman, Angneta. Ytterbergh, Monica & Öberg, Lena. 2008, *Syn-guiden förskola – en vägledning för dig som möter barn med synskada i förskolan*.

Tillgänglig: <http://www.spsm.se/sv/jag-vill/Kopa-laromedel/produkt/?ProductId=3944>
Hämtad 1.4.2013

Ryles, Ruby & Bell, Edward. 2009, *Participation of Parents in the Early Exploration of Tactile Graphics by children who are visual impaired*

Tillgänglig:

[http://web.ebscohost.com.ezproxy.arcada.fi:2048/ehost/resultsadvanced?sid=31850bfc-fcff-47f6-a1be-3690f6c43b22%40sessionmgr10&vid=4&hid=7&bquery=\(%22tactile+graphics%22\)+AND+\(Visual+impairment\)&bdata=JmRiPWFmaCZ0eXBIPTEmc2l0ZT1laG9zdC1saXZI](http://web.ebscohost.com.ezproxy.arcada.fi:2048/ehost/resultsadvanced?sid=31850bfc-fcff-47f6-a1be-3690f6c43b22%40sessionmgr10&vid=4&hid=7&bquery=(%22tactile+graphics%22)+AND+(Visual+impairment)&bdata=JmRiPWFmaCZ0eXBIPTEmc2l0ZT1laG9zdC1saXZI) Hämtad 14.12.2012

Rådberg, Linnea. (2003) *Lustfyllda möten med böcker och bibliotek - Barnbibliotekariers läsfrämjande metoder för sexåringar, samt läsning och böcker för den ålder*. Magisteruppsats vid Högskolan i Borås/Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap.

Tillgänglig: <http://bada.hb.se/bitstream/2320/949/1/03-29.pdf> Hämtad 10.1.2013

Sosalarm, 2013 Tillgängligt <http://www.sosalarm.se/112/Information-och-utbildning/Information-for-barn-och-ungdomar/Vadda-112-for-de-lite-yngre/> Hämtad 24.4.2013

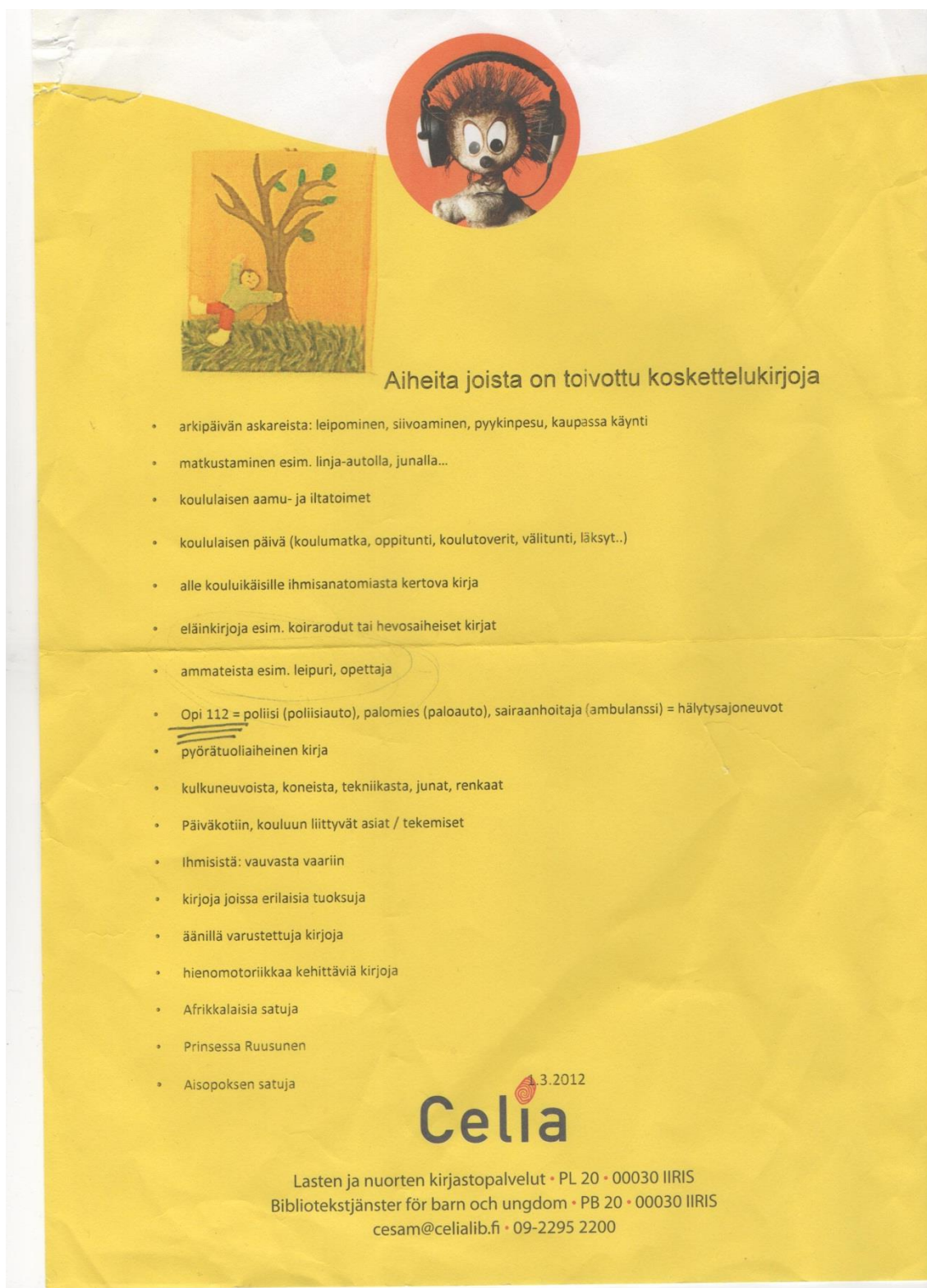
Specialpedagogiska skolmyndigheten, 2013 Tillgängligt: <http://www.spsm.se/sv/Stod-i-skolan/Funktionsnedsattningar/Synnedsattning/Kategorier-av-synnedsattning/> Hämtad 28.4.2013

Svenska skolan för synskadade 2013, *Besökt på elevhemmet* [muntl.]. Studiebesök
4.3.2013

Unicef, 1989, FN:s konvention om barns rättigheter, Tillgänglig:
<http://www.unicef.fi/helabarnkonventionen> Hämtad 11.1.2013

Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina. 2003, *Toiminnallinen opinnäytetyö*, uppl. 1.-2. Jyväskylä: Gummerus Kriijapaino Oy 168 s.

BILAGA 1. Lista över ämnesönskemål till taktila bilderböcker

Aiheita joista on toivottu koskettelukirjoja

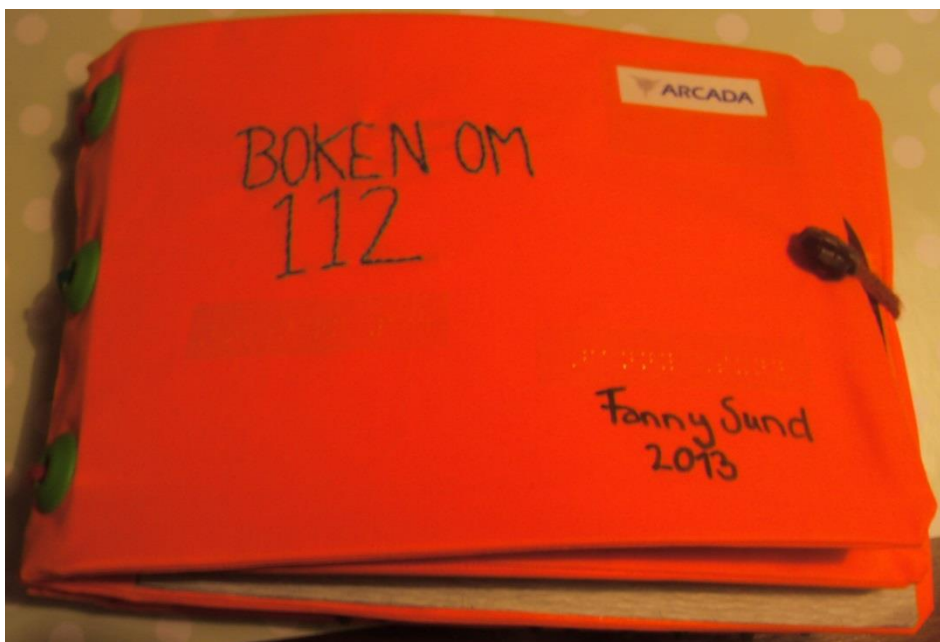
- arkipäivän askareista: leipominen, siivoaminen, pyykinpesu, kaupassa käynti
- matkustaminen esim. linja-autolla, junalla...
- koululaisen aamu- ja iltatoimet
- koululaisen päivä (koulumatka, oppitunti, koulutoverit, välitunti, läksyt..)
- alle kouluikäisille ihmisanatomiasta kertova kirja
- eläinkirjoja esim. koirarodut tai hevosaiheet kirjat
- ammateista esim. leipuri, opettaja
- Opi 112 = poliisi (poliisiauto), palomies (paloauto), sairaanhoitaja (ambulanssi) = hälytysajoneuvot
- pyörätuoliaiheinen kirja
- kulkuneuvoista, koneista, tekniikasta, junat, renkaat
- Päiväkotiin, kouluun liittyvät asiat / tekemiset
- Ihmisistä: vauvasta vaariin
- kirjoja joissa erilaisia tuoksua
- äänillä varustettuja kirjoja
- hienomotoriikkaa kehittäviä kirjoja
- Afrikkalaisia satuja
- Prinsessa Ruusunen
- Aisopoksen satuja

4.3.2012

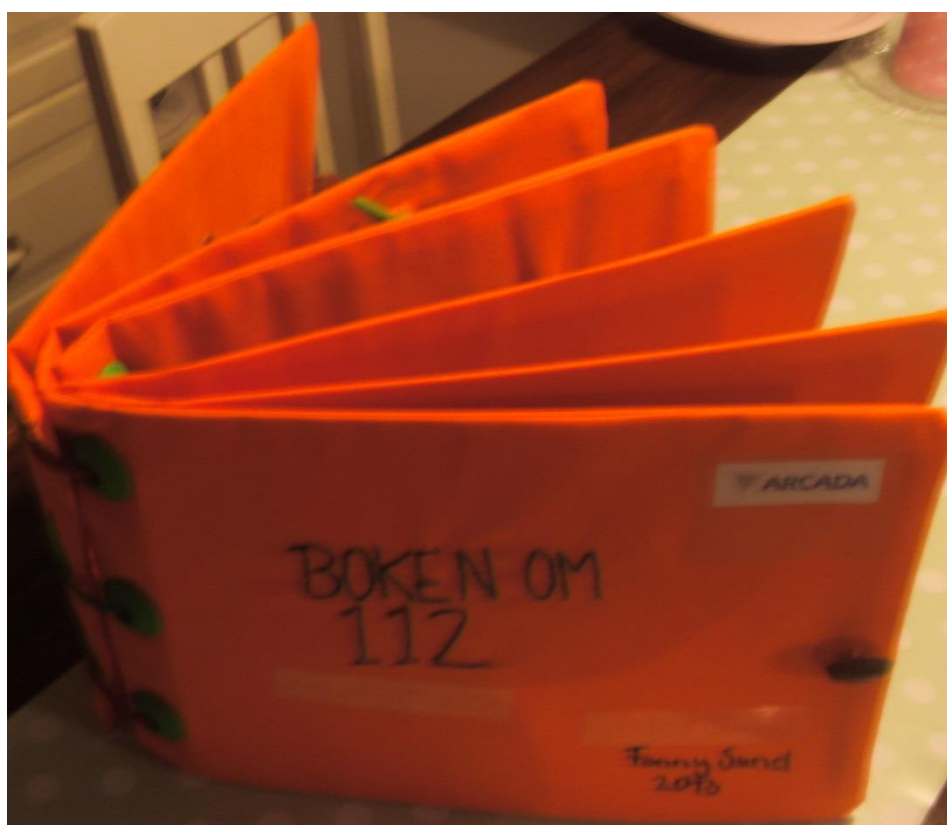
Celia

Lasten ja nuorten kirjastopalvelut • PL 20 • 00030 IIRIS
Bibliotekstjänster för barn och ungdom • PB 20 • 00030 IIRIS
cesam@celialib.fi • 09-2295 2200

BILAGA 2. Den taktila bilderboken

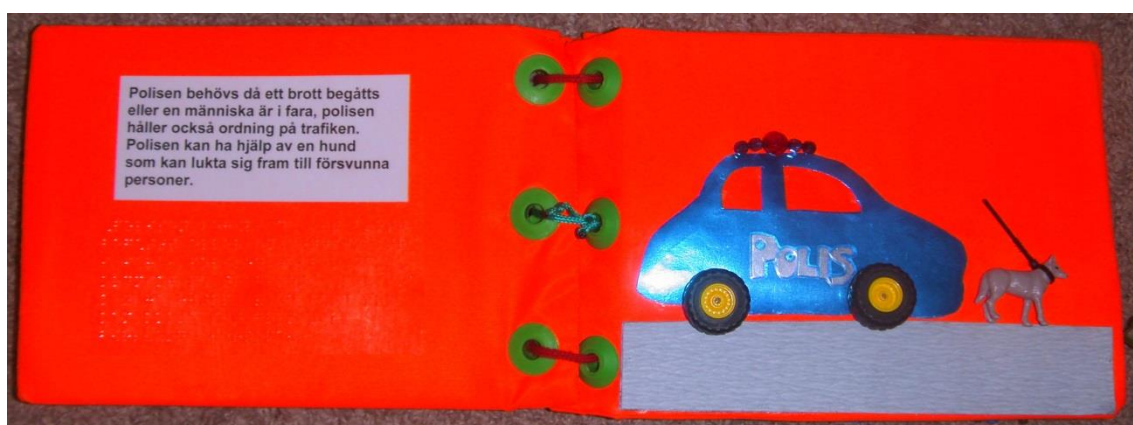
Boken om 112 Fanny Sund 2013. Pärmens till boken. En del av Arcadas livskvalitetsprojekt.

Brandbilen kommer på plats då det brinner eller om en olycka skett. I brandbilen finns en vattenslang som brandmännen släcker elden med och på brandbilens tak finns en stege som används för att få ned människor eller djur från höga ställen.

Brandbilen kommer på plats då det brinner eller om en olycka skett. I brandbilen finns en vattenslang som brandmännen släcker elden med och på brandbilens tak finns en stege som används för att få ned människor eller djur från höga ställen.

Polisen behövs då ett brott begåtts eller en människa är i fara, polisen håller också ordning på trafiken. Polisen kan ha hjälp av en hund som kan lukta sig fram till försvunna personer.

Polisbilen kommer då ett brott begåtts eller en människa är i fara, polisen håller också ordning på trafiken. Polisen kan ha hjälp av en hund som kan lukta sig fram till försvunna personer.

När en person gjort sig illa kommer ambulansen. I ambulansen finns allt för att kunna ge första hjälp till den skadade personen direkt på olycksplatsen. Sedan för ambulansen den skadade personen till sjukhuset.

När en person gjort sig illa kommer ambulansen. I ambulansen finns allt för att kunna ge första hjälp till den skadade personen direkt på olycksplatsen. Sedan för ambulansen den skadade personen till sjukhuset.

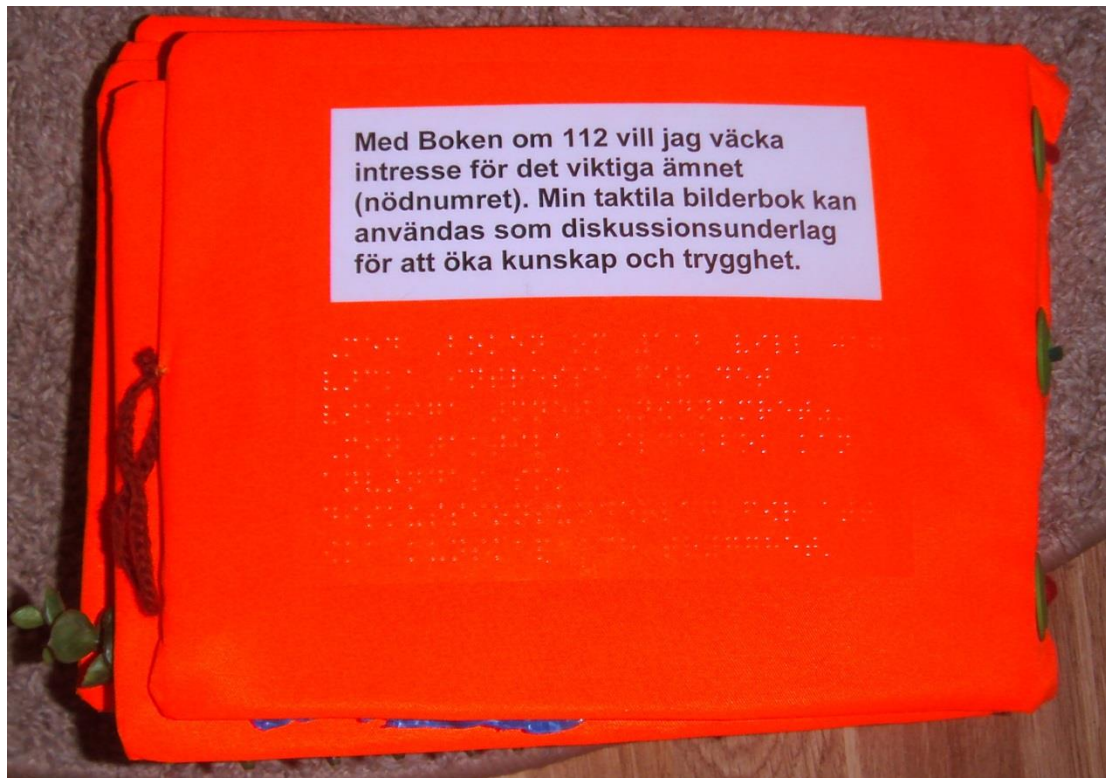

Högt över trädtopparna flyger Medi-Heli. Då en person behöver mycket snabbt hjälp kommer Medi-Heli. Medi-Heli används då den skadade personen är på en plats dit det är svårt att komma fram med bil.

Högt över trädtopparna flyger Medi-Heli. Då en person behöver mycket snabbt hjälp kommer Medi-Heli. Medi-Heli används då den skadade personen är på en plats dit det är svårt att komma fram med bil.

Sjöbevakningen håller ordning och reda på de som rör sig på sjön. Med hjälp av en räddningsring får sjöbevakningspersonalen upp personer som hamnat i vattnet.

Med Boken om 112 vill jag väcka intresse för det viktiga ämnet (nödnumret). Min taktila bilderbok kan användas som diskussions underlag för att öka kunskap och trygghet.

BILAGA 3. Bilaga till den taktila bilderboken.

När skall man ringa 112? Vad skall man säga då man ringer 112? Och vem kan man nå då man ringer 112? Dessa frågor får du svar på i Boken om 112.

Med Boken om 112 vill jag väcka intresse för det viktiga ämnet (nödnumret). Min taktila bilderbok kan användas som diskussionsunderlag för att öka kunskap och trygghet.

112 skall man ringa då någon är i fara, har stött sig illa, det skett en olycka, eller det brinner.

Att ringa 112:

Berätta först

- 1. Vad som hänt och var det hänt?**
- 2. Svara på frågorna som personen på nödcentralen ställer dig.**
- 3. Personen från nödcentralen berättar vad du skall göra, gör som personen säger.**
- 4. Sätt på luren först då du fått lov.**

Dessa kan du nå då du ringer 112:

Brandbilen

Brandbilen kommer på plats då det brinner eller om en olycka skett. I brandbilen finns en vattenslang som brandmännen släcker elden med och på brandbilens tak finns en stege som används för att få ned människor eller djur från höga ställen. Då brandbilen har på sina sirener betyder det att den har bråttom och de andra i trafiken måste ge plats för den.

Polisbilen

Polisen behövs då ett brott begåtts eller en människa är i fara, polisen håller också ordning på trafiken. Polisen kan ha hjälp av en hund som kan lukta sig fram till försvunna personer eller olagliga ämnen. Då polisbilen har på sina sirener betyder det att den har bråttom och de andra i trafiken måste ge plats för den.

Ambulansen

När en person gjort sig illa kommer ambulansen. I ambulansen finns allt som behövs för att kunna ge första hjälp till den skadade personen direkt på olycksplatsen. Sedan för ambulansen den skadade personen till sjukhuset. Då ambulansen har på sina sirener betyder det att den har bråttom och de andra i trafiken måste ge plats för den.

Medi-Heli

Högt över trädtopparna flyger Medi-Heli. Då en person behöver mycket snabbt hjälp kommer Medi-Heli. Medi-Heli används då den skadade personen är på en plats dit det är svårt att komma fram med bil.

Sjöbevakningen

Sjöbevakningen håller ordning och reda på de som rör sig på sjön. Med hjälp av en räddningsring får sjöbevakningspersonalen upp personer som hamnat i vattnet.

Det finns även de gånger man inte skall ringa 112. Till exempel då ingen är i fara och såret slutar blöda med ett plåster.

Kan du komma på tre situationer där man inte behöver ringa 112? Fråga gärna en vän.